

Hur etablerar jag min mellangröda?

Val av etableringsteknik för mellangrödan styrs till viss del av valet av gröda men också av tidpunkten för skörd av huvudgrödan. Begränsningen ligger i att mellangrödan för att godkännas som fånggröda ska vara sådd senast den 20 augusti, vilket innebär att om huvudgrödan inte är tröskad vid denna tidpunkt återstår alternativet att så in mellangrödan i den växande huvudgrödan.

Detta resonemang gäller även om vårbearbetningsstöd söks eftersom ingen bearbetning då är tillåten på hösten. Generellt kan man säga att en bearbetning/myllning av frö ger den säkraste etableringen. Insådd i växande gröda ger inte lika säker etablering men det får ställas mot att mellangrödan kan sås två till tre veckor tidigare och får en längre växtperiod. Vid insådd får man inte heller igång mineraliseringen och frigörandet av kväve eftersom man inte bearbetar marken. Tillväxten kan därför bli begränsad.

Utsädesmängden beror på syftet med mellangrödan

Utgångspunkten är att säkra en mellangröda med tillräckligt plantantal, god marktäckning och ett väl utvecklat rot-system för att uppnå önskade effekter på upptag av kväve samt sanering av nematoder och svamp. För att klara detta blir grundrekommendationen för vitsenap 12-15 kg/ha och för oljerättika 15-18 kg/ha. Vitsenapen har mindre frö än oljerättikan och kan därför sås med något mindre utsädesmängd och ändå ge samma plantantal. I övrigt justerar man utsädesmängden för

ändamålet, etableringsmetod och tidpunkt för sådd. För effektiv nematodsanering krävs en stor rotgenomvävning av matjorden. Man bör då gå upp i utsädesmängd till omkring 20 kg/ha för oljerättika. Vid insådd i växande gröda är chansen mindre att alla frön gro och överlever, varför det kan vara klokt att öka utsädesmängden med några kilo.

Insådd i växande gröda...

Vid insådd av mellangröda i en växande stråsådesgröda är det främst vitsenapen som är aktuell då denna har mindre frö än oljerättika och är lättare att etablera utan bearbetning. Ytterligare en faktor som talar för vitsenap istället för oljerättika är att senapen är mindre skuggkänslig än rättikan. I en tät höstvetegröda är det inte mycket ljus som tränger ner till markytan där de små mellangrödeplantorna växer vilket gör att det är näst intill omöjligt att etablera oljerättika.

Vid odling av mellangröda med ändamålet nematodsanering är denna metod mindre lämplig då rotgenomvävnaden blir alldeles för dålig i den obearbetade matjorden. Kostnaden för nematodsanerande vitsenap eller oljerättika av klass 1 är så pass hög att man inte har råd med en dåligt etablerad mellangröda med dålig sanering som följd. Tidpunkten för insådden bör anpassas efter väderleken och den beräknade tidpunkten för skörd av huvudgrödan. Två till tre veckor före skörd kan vara ett lämpligt riktmärke. Då hinner mellangrödan gro och man har ett etablerat bestånd som inte är för högt vid skörd av spannmålen. Om mellangrödan skulle bli för stor vid tidpunkten för tröskningen så att plantorna klipps av eller trycks sönder

Foto: Anders Rydén, SBU

Bild 4. Vitsenap någon vecka efter skörd av huvudgrödan där mellangrödan var etablerad som insådd i växande höstvet. Tydliga skador syns efter tröskans bärhjul.

under hjulen, finns det risk för hämmad tillväxt och plantbortfall (bild 4). Om det är möjligt är det bra om fröna kan läggas ut strax före ett regn för att säkerställa en snabb groning. Senapsfröna är relativt små och spridning med rampspridare är att föredra framför centrifugalspridare.

... eller sådd efter skörd av huvudgrödan

I de fall då endast fånggrödestöd söks, och där man har en realistisk chans att hinna med en bearbetning före den 20 augusti, spelar valet av gröda inte så stor roll eftersom man då har möjlighet att mylla ner fröet. Här är det istället syftet med grödan som får avgöra art och sortvalet. En lätt bearbetning i samband med sådd är positivt ur flera aspekter, etableringen blir jämnare och säkrare samtidigt som man får igång mineraliseringen av växtrester och på så vis frigör kväve till grödan. Det är viktigt att tänka på att denna bearbetning/sådd bör göras snarast efter skörd av huvudgrödan, helst samma dygn. Detta för att det är lättare

att få spillsäd, ogräsfrö och mellangrödefrö att gro i den ofta något fuktiga jorden. Samtidigt blandar man in halmresterna och får igång nedbrytningen av dessa. Sådden bör heller inte fördröjas eftersom dygnets ljusa timmar, liksom temperaturen, snabbt minskar under höstmånaderna.

Redskap av typ ”Carrier”, som tillåter en grund men ändå jämn bearbetning i kombination med en lätt återpackning, säkerställer i de flesta fall en god etablering av mellangrödan. Även andra redskapstyper kan fungera utmärkt bara man är observant på att fröna inte hamnar för djupt. Fröna kan antingen läggas ut på markytan med en gödningspridare före bearbetningen eller spridas med en frösålåda monterad på redskapet (bild 5).

En annan angreppsvinkel är att redan innan man sår mellangrödan göra den djupa bearbetningen till sockerbetorna, d v s plöja eller köra en djupare bearbetning med kultivator direkt efter skörd av huvudgrödan och sedan så mellangrödan i den plöjda eller djupt bearbetade marken

Bild 5. Sådd av vitsenap med Simba Express. Maskinen kombinerar djup bearbetning med kultivatorpinne med grundare bearbetning med tallrikar. Frösålådan sitter monterad bak på maskinen, ovanför packarvälten.

(bild 6). På detta vis skapar man de bästa förutsättningarna för en god rotgenomvävnad och därmed en god nematodsanering. På våren före betsådden behöver man då bara göra en grundare bearbetning. På våra breddgrader kommer vitsenapen eller oljerättikan att frysa ner under vintern och är ganska lätt att sönderdela på våren.

Men spillsäd och örtogräs då?

Möjligheterna till kemisk bekämpning av spillsäd och ogräs är begränsade i en mellangröda av oljerättika eller vitsenap på grund av deras stora marktäckning,

men som nämnts tidigare är detta konkurrenskraftiga grödor med en snabb tillväxt som konkurrerar ut mycket ogräs. En lättare bearbetning på hösten i samband med etableringen för att få spillsäden och örtogräsen att gro, kan då vara fördelaktig även ur denna aspekt. Risken att oljerättika och vitsenap ska bli ett ogräs i kommande grödor är mycket liten då vinter på våra breddgrader stoppar tillväxten innan de har hunnit sätta frö.

Kvickroten värre

Har man mycket kvickrot redan i huvudgrödan är nog det bästa att avstå mellangrödan och satsa på en effektiv bekämpning under hösten. Vid begränsad förekomst, tänk på följande:

- A och O är en god etablering över hela ytan.
- Bearbetning före etablering av mellangrödan bör väljas framför insådd före skörd. Bäst är en noggrann plöjning före sådd av mellangrödan.
- Sprutning med glyfosat på hösten ger viss effekt men försämras av en frodig mellangröda.
- Sprutning med glyfosat på våren före sådd fungerar dåligt mot kvickrot.

Bild 6. En del av försöksfältet på Ädelholm plöjdes efter skörd av höstvetete varpå sådden av senap gjordes med Carrier utrustad med frösålåda. Den luckra jorden gynnar en god rotgenomvävnad av mellangrödan och på våren kunde betorna säas utan någon ytterligare djup bearbetning.